

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden küldemény a szerkesztőség czíme alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

ELŐFIZETÉSI ÁR: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona). HIRDETÉSEK DIJA: *Benn a lapban* egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; *a borítékon* egész oldal 4 frt, $\frac{1}{2}$ oldal 2 frt, $\frac{1}{4}$ oldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árengedmény adatik. Bélyeg-díj minden hirdetésnél külön 30 kr. Egyes szám ára 15 kr.

A kiadóhivatal

kezelője RÓZSA SÁNDOR főiskolai háznagy, kinek nevére intézendő a lap minden anyagi dolgára s a hirdetésekre vonatkozó küldemény.

Az ezredévi kiállítás.

A Wekerle-kabinet visszalépése az ezredévi kiállítás ügyére nézve is komoly aggodalmakat keltett. Az új kormány alakulása a kiállítás vezetőségében is több fontos személyi változást vont maga után. Halálozás is történt és egész komoly alakban felmerült a hír, hogy újabb halasztásnak nézünk elébe.

Az aggodalmak azóta — legalább a kiállításra nézve — eloszlottak s az elhalasztási híreket megczáfolták. Az illetékes tényezők kijelentették, hogy az előmunkálatok már annyira előhaladtak, miszerint a nagy nemzeti vállalkozás sikerét esetleges személyi változások nem kockáztatják többé.

Meg lehetünk azért nyugodva. Az ezredévi kiállítás méltó lesz az ünneplő magyar hazához.

Ipar és kereskedelem, mesterség és művészet, gazdasági és szellemi élet, egyesek és társulatok, magánosok és hivatalok, polgárok és az állam, mind kezét fogtak egymással, hogy bemutassák a világnak, mik voltunk a múltban, mi vagyunk a jelenben és mi a létjogunk egy második és dicsőbb ezredévhez?

A magyar nemzeti és társadalmi élet egyik fontos tényezőjét azonban hiában fogjuk keresni a kiállításon.

A magyar protestáns egyházak nem lesznek ott képviselve. Legalább nem külön és önállólag.

Nem azért, mintha mi nem lelkesültünk volna eléggé az ezredéves kiállítás eszméjéért s a hatóságaink által kiküldött kiállítást rendező bizottságok nem hordták volna eléggé szívükön a kiállítás ügyét.

Dicséretökre legyen mondva, e bizottságok mindent megtettek, a mit helyzetökben meg lehetett tenni. Felhívtak a részvételre és meg-

állapították az idevonatkozó pályázatok szövegét.

Nem a bizottságokon mult, hogy a protestáns egyházak önálló kiállítása elesett s testületileg mi a nagy nemzeti versenyből kimaradtunk.

Hanem rajtunk protestáns egyházakon és protestáns híveken, *a kik nem tartottuk szükségesnek, hogy magunkat külön is bemutassuk és abban a véleményben voltunk, hogy nem is igen tudnánk az erre szükséges anyagot összehozni.*

Érzékünk sincs az ilyen külső felvonulások rendezéséhez és szétszórtságunk is gátol az elkerülhetetlenül közös együttműködésben.

Anyagunk azonban lett volna elég. Mert ha nem vagyunk is oly gazdagok, mint a többi egyházak s különösen a nagy kath. egyház, de a mink van, az legalább mind specziális magyar nemzeti termék. Urasztali és keresztelési edényeinket magyar főurak, magyar fejedelmek s a nép csináltatták, magyar ötvösök vésték, készítették; urasztali, keresztelési, szószéki terítőinket magyar nők fonták, szőtték, hímezték páratlanul. Vagyonunk is van, templomok, iskolák, épületek s a jó magyar földből is egykét telekalja, s a mi ezekből hiányzik, bőven pótolja az a kincsbánya, a mit híveink áldozatkészségében és egyházi adójában bírunk.

S ha mindez kevés, ott vannak szellemi kincseink, történetünk s azok nagy alakjai, szabadsághőseink, reformátoraink, vándor nyomdászaink, íróink s azok művei. És iskoláink. Mindazon áldozatokat, a miket magyar vérben, a magyar szellem kifejtésében a szabadság, a tudomány, az emberiség ügyének szolgálatában, a magyarság fentartásában a nemzet oltárára hoztunk; azon szellemi és anyagi erőt, melyet e hazában képviselünk, most kellett volna szóban és írásban, képekben, emlékszobrokban,

történeti művekben, tudományos dolgozatokban összegyűjteni, a feledés homályából kikaparni és a világnak bemutatni.

Erős a hitem, hogy az önálló képviselteséssel nem vallott volna szégyent a magyar protestáns egyház, új szint és gazdagságot nyert volna vele a nagy nemzeti kiállítás, érdeket a szemlélő, hasznot és tanúságot mi magunk is.

De nem is lett volna az czéltalan és felesleges sem. Olyan időket élünk, a melyben nem lehet eléggé az élő nemzeti öntudatba vésni, hogy mik vagyunk mi a magyarság és szabad társadalmi fejlődés szent ügyére nézve?

Azonban mindezen már teljesen túl vagyunk.

Egy külön protestáns vagy csak ref. egyházi kiállításról szó sem lehet többé.

A nagy nemzeti ünnepély fényéhez, a nagy nemzeti verseny sikeréhez mi hivatalosan ma alig járulhatunk.

Mindössze, ha a kiirt pályázatok eredményeként megjelenhetik egy-két nagyobb monografiánk s ha egyes egyházaink és iskoláink az országos keretekben, azt a mit kiállítanak s ha a nagy nemzeti ünnepély alkalmából egyházaink, intézményeink megépítésére, történetünk megírására, hivatásszerű feladataink teljesítésére magunknak ihletet veszünk.

Azonban a kiirt pályázatok sorsa bizony-

talán; azokat, a kik kiállíthatnának valamit, nincs, a ki tájékozta, s az alkalomszülte vállalkozások tekintetében is sokfelé hanyatunk.

Nincs más hátra, mint első sorban íróinkhoz és írni tudó tehetségeinkhez fordulni. Legyenek rajta, hogy a kiirt pályázatok siker nélkül ne maradjanak. Mindnyájunk várakozása rajtok csügg. Sőt tegyenek még többet, a hivatalos pályázatok keretén túl most álljanak elő mindazzal, a mire hivatásuk vagyon, a minek feldolgozása és megteremtése lelkeket égeti. Viharos multunk egyház-irodalmi történetünk keretében oly sok kérdés vár feldolgozásra. Csak értékes *részleteink* vannak, *rendszeres történetünk ma sincs*: írja meg legalább minden lelkész a maga egyházának történetét. Aztán gondoljunk a katolikus felekezeti és abszolútisztikus nemzetietlen állami elnyomás alatt *elpusztult magyar ekkleziák* szomorú sorsára is. Ennek megfelelő tárgy lenne a *protestántizmus hódítása a magyarság és magyar fajra nézve*. A 17-ik és 18-ik században még a tiszántúli kerületben is voltak oláh egyházak. Ezek ma mind magyarok. De magyarokká lettek az egyházainkba vándorolt és köztünk megtelepedett idegen nemzetiségű reformátusok is. Ott van például Nagy-Várad. Híveink nagy száma ott teljesen idegen hangzású neveket visel. Ezeket mind a mi egyházunk tette magyarrá.

❖ TÁRCZA. ❖

Úti emlékek.

— A magyar tanárok olaszországi tanulmány-útjából. —

(Folytatás.)

Ekkép végig jártatva tekintetünket az alattunk elterülő királyi városon, bár kétségkivül ma is meglepőnek találjuk roppant terjedelmét, mégis csalódnánk, ha az Antoninusok vagy Traján fényes Rómájának kiterjedését a maival mérnők. Ma a város látkörének határvonalai az Aurelián építette kőfalakat csak itt-ott lépik által, azontúl félkörben romokkal megrakott pusztaság nyulik el, melyet délen az albanói, keleten a sabini hegyek láncolata, északon a Soracte czikk-czakkos gerincze szegélyez. De a ki például Hadrián korában tekintett le a Janiculumról, az egy önmagából kinőtt s mértföldekre terjedő vidékével, az u. n. Campagnával egygyé olvadt világvárost látott maga előtt, melynek határait és kiterjedését megközelítőleg sem volt könnyű meghatározni. A város utcái templomokkal, kápolnákkal, oltárokkal, síremlékekkel szegélyezve folytatódtak tovább a kapukon kívül oly vidéken, mely kupolás palotákkal, tornyos nyaralókkal, díszkertekkel, zöldelő ligetekkel, diadalívekre fektetett vízvezetékekkel vala elborítva s mindez egymás mellé sűrűn sorakozott, mintha egy Róma, egyetlen egy város terjedt volna el a hét halomtól egészen odáig, hol a tyrrheni tenger öleli

keblére a szőke Tiberist, mely akkor a világ kincseit hajókon szállítá befelé; míg ma ugyanazon világ romjait medrében sodorja magával.

Ehez a képhez hozzá kell képzelnünk a pezsgő életet, mely a mai város határánál csakhamar véget ér, de akkor a látókört szegélyező hegyek lábáig kiterjedt; hozzá kell gondolnunk az élénk forgalmat az országúton, az ünnepekre, játékokra gyűlő csoportokat, az útasok gyaloghintóinak s kocsjainak hosszú sorait, hogy némi fogalmat szerezzünk azon állapotokról, melyeket a város és környéke a császárság három első századában feltüntetett, melyeket a képzelem szüleményének kellene tartanunk, ha az idők mulandóságával és az események forgandóságával daczoló romok, s Róma utcáin és muzeumaiban látható műemlékek, régészeti kincsek és feliratok nem tennének rólok tanubizonyosságot. Csak be kell járnunk ama romokkal borított halmokat, völgyeket, melyeken a régi Róma legrégibb s legfényesebb részei állottak (Palatinus, Capitolinus, Forum, Kolosseum, Coelius, Esquilinus, Aventinus); meg kell látogatnunk a Via Appia és Sabina csöndes temetőit s néma kőomladékait, s a kopár mélabús Campagna felturkált lapályát; napokat kell töltenünk a Vatican, Lateran, Kircherianum, a Diokletian-féle nemzeti muzeum, a magán Villák és Palazzok óriási gyűjteményeiben: akkor nemesak a régmúlt eme mesés dicsőségéről alkothatunk képet; hanem elevenen érezzük azt a historiai, archaeologiai s művészeti vonzerőt is, melyet Róma századok óta gyakorol a kulturnépekre, s nem kételkedünk, hogy századokon át lesz még a

A *lelkészkörök* feladata lehetne a vidékükön élt vagy munkálkodott nagyok életrajzát megörökíteni.

Az *egyházmegyék* pedig az egyházmegye monografiáit vagy legalább régi jegyzőkönyveit adhatnák közre s ezt kellene tenni a kerületeknek is.

De ki tudná itt a tennivalókat felsorolni? Találja meg a munkatért ki-ki.

Hogy pedig az iránt tájékozva legyünk, micsoda *nemzeti közkinccs forog kezünkön s mi van azokból birtokunkban, a mit kiállítani lehetne és a mit kiállítani kellene* tényleg az ezredéves ünnep alkalmával? rámutatok az *egyházmegyei kiállítások eszméjére*. Rendezzen ilyeneket őszi gyűlése alkalmával minden egyházmegye. A gyűlésre elmenő képviselők vigyék magokkal az alkalmas tárgyakat, szent edényeket, terítőket, relikviákat, okleveleket. Az iskolák állítsák a tanítás menetére tartozó dolgokat, iskolai dolgozatokat, háziipari munkákat, az illető határ növény- és állatgyűjteményét. Népszokások, mesék, dalok, mondókák, nyelvjárási sajátságok leírásai, műépítészeti, történeti vagy más szempontból nevezetes templomok, emlékek rajzai, mind hálás anyagul szolgálhatnak a szakavatott vagy csak buzgó rendezőknek. *Az örvendetesen megindult evangélizációs és belmissiói törekvések sikeréről is itt lehetne meggyőződést szerezni és számot adni.*

népek tanítója, feltéve, hogy a nemzeti létért folytatott küzdelmekben hagyományos kegyeletét és tiszteletét fényes multja iránt meg tudja őrizni.

Az Esquilinus, a Colosseum és környéke.

Rómának minden más városok felett minden korban megvolt az a kiváltsága, hogy különféle megtisztelő nevekkel illették. A köztársasági „urbs”-ből Cicerónál: „közös város”, „a föld kerekiségének gyűlhelye”, Horatiusnál: „regia Roma”, a császári korban: „világ-szállás”, sőt egy görög szónok ajkán: „a világ compendiuma” lett. Ma a középkori „örök város” és „szent város” mellett a „romok városa” névvel is meg szokták tisztelni, s az újabbkori régészeti ásatások óta nem is minden alap nélkül. Ma ezek az ásatások s az új Róma kiépítésével járó rombolások oly sok és oly becses omladékokat hoztak itt felszínre, hogy bejárásuk és megsejtelésük napokat igényel, s értékök a hajdankor mélyebb ismerete szempontjából megbecsülhetetlen. Nincs nagyítás abban, hogy Róma e romok által él, mert csakugyan a látogatók kilenczven százalékának az érdeklődése még ma is leginkább e romok felé fordul, melyeknek ünnepies csendjéből búskomoran zeng fel a mulandóság költészete, s melyekből oly érthetően beszél hozzánk e történelmi mult.

Délelőttönként kifáradva a modern főváros középkori és nemzetközi szépségeinek s a gyűjtemények drága kincseinek a szemléletében, a program által le nem kötött délutánok szabad óráiban rendesen én is mély érdeklődéssel indultam pihenni ama helyek felé, hol az

E megyei tárlatok nemcsak a verseny által gyakorolnának jótékony hatást, nemcsak anyagot, szint, alkalmat szolgáltatnának a dolgozóknak, hanem lehetőséget is arra, hogy az országos kiállításra alkalmas tárgyakat kiválasztani és összeszedni tudjuk.

A mi végre ez alkalommal vagy e nélkül közel jövőben megoldandó vállalkozásainkat, nagy feladatainkat illeti, ide sorolom az *énekes könyv* és *bibliafordítás ügyét*. Tájékozódást az evangélizáció és belmissió mindenfelől hangzó jelszavaira nézve, egyházunk anyagi és szellemi reformját és a mit első helyen kellett volna említenem: a *debreczeni prot. egyetemet*. Adjon ezek ügyének előbbvitelére, megvalósítására lökést a millennáris mozgalom, buzgó munkásokat és kedvező eredményt az Ur kegyelme.

Ferenczy Gyula.

T A N Ü G Y.

Classica philologiai muzeum szervezése a debreczeni ref. főgymnasiumban.

A szemléltető módszer ma már utat tört magának a tanítás legelvontabb elméleti körében is. A mint az ismeretek folytonos gyarapodásával fokozatosan nő az iskola feladata, úgy igyekszik a paedagogia a tanulás hosszú útját a módszer javításával és a szemléltető eszközökkel megrövidíteni s még a classica philologiai oktatás is igénybe veszi a modern technika segédész-

emberi nagyság romjaiban is bámulatos emlékein me-renghet a lélek. A romok leírásában is a már kivetett tájékoztató mód mellett maradok. Erre int a város ama sajátos jellege, hogy benne az ó-, közép- és újkor műveltségének emlékei korok s területek szerint nem állanak külön, hanem egymást váltogatják, sőt gyakran egymás alá rejtvék. Az Esquilinus középkori emlékeibe is betekintünk néha, ha antik emlékek vagy lángszellemek rájuk esett fénysugara hivatatólag int.

Szállodánkban kilépve, ott, a hol az Esquilin és Viminal lejtője összeér, a völgyön keresztül most a pompás Via Cavour vezet lejtősen lefelé egyenesen az ókor szívébe, a forum közepére. Felső részét teljesen kiépült szép egyenes utcák keresztezik, párhuzamosan futva fel az Esquilinus azon oldalára, melyen legrégebb időben sírhelyek s dögletes szagot árasztó nyílt sírgödrök tátongtak; a köztársaság végső századában pedig Maecenas teremté meg rajtok az egész világon híres gyönyörű kertjeit.

E tájon lehetett az „extremae Esquiliae” is, az Esquiliae széle, hol életirójának szűk szavu jelentése szerint (Sueton: humatus et conditus est extremis Esquiliis iuxta Maecenatis tumulum) a venusiai költő, Horatius aluszsa örök álmát nagy pártfogójának a sírhalma mellett.

De térjünk a Via Cavourt keresztező utcák elsejére, a Viale Margheritára. Középe táján a tágas Pepe térre jutva, az Aqua Julia antik vízvezeték hatalmas boltívei állanak előttünk. Római gyerkőczök gondtalanul játszanak a hatalmas kőoszlopok alján, pedig minden

közeit, hogy a görög-római szellem felfogását alkotásainak szemléltetésével megkönnyítse.

A debreczeni ref. főgymn. tanárkar már régóta sürgeti a class. phil. oktatás szemléltetésére szolgáló segédeszközök beszerzését, de a kellő anyagi erő hiányában minden igyekezete mellett sem tudott idáig többre menni, mint a Langl-féle történeti képek beszerzésére. Végre a múlt év tavaszán tartott egyházkerületi közgyűlés Dóczi Imrének, görögországi tanulmányutjáról tett jelentésével kapcsolatban előterjesztett indítványa alapján, megbizta a gymn. tanári kart, hogy készítsen részletes tervezetet egy class. phil. műgyűjtemény szervezése tárgyában.

A tanári kar a maga munkálatával, melynek javaslati részét alább közöljük, elkészült s a legközelebbi egyházkerületi közgyűlés lesz hivatva, hogy a debreczeni főiskola hivatásához méltó újabb intézményt, a classica philologiai muzeum szervezését megvalósítsa.

Az ügy különben a dolgok szerencsés fordulata következtében időközben olyan lendületet vett, hogy megvalósítása elől többé nem is lehet kitérni. Ugyanis a legközelebb lefolyt debreczeni tanszerkiállítás emlékéül a közoktatásügyi miniszterium főgymnasiumunknak tanszerek bevásárlására 500 frtot ajándékozván, a tanári kar az igazgató kezeihez juttatott ezen összegből közel 300 frtot épen a class. phil. oktatás szemléltető eszközeinek beszerzésére fordított. S oly szemléltető illusztrált műveken kívül, minők Baumeister „Denkmäler des klassischen Altertums“, Falke „Hellas und Rom“, Divald „a képző művészet remekei“ sat., meghozatta a budai paedagogium gipsz-öntő műhelyéből Dionysos színházának és Achilleus harci kocsijának igen szép gipsz-öntvényét, a Laokoon-csoport, Hermes, Sokrates, Brutus, Cicero gipsz-szobrait, a görög oszloprendeket 8 drbban, 4 görög amphorát és egy római fascest. Majd a bécsi

„K. k. öesterreichisches Museum für Kunst und Industrie“ intézetből megszerezte Achilleus domborműves paizsának, továbbá a belvederei Apollon, miói Venus, Myron Diskobolosa és a borghesei vívó szobrának megkapóan szép gipsz-öntvényeit. Ugy hogy már ez értékes kis gyűjteménynek is megfelelő helyiségről kell gondoskodni.

Főtiszteletű egyházkerületi közgyűlés!

A múlt 1894. évi tavaszi egyházker. közgyűlés 137. számú végzésében tanári karunk azzal a feladattal lévén megbízva, hogy a régóta óhajtván emlegetett s főgymnasiumunkban szervezendő classica philologiai muzeum ügyében terjesszen részletes tervet a főtiszt. egyházker. közgyűlés elé: midőn e megbízatásunknak tanintézetünk fejlődése felett érzett benső örömmel teszünk eleget, lehetetlen, hogy hálás elismeréssel ne adózzunk a főtiszt. egyházkerületnek ama böles intézkedéseért, melyben megértve az idők intó jeleit, anyagi áldozatok árán is igyekszik ősi tanintézetünknek ifjabb versenytársaival való haladását előmozdítani.

Ugy áll ugyanis a dolog, hogy a classica philologiai oktatás szemléltetésére akárhány vidéki reform. gymnasium is több eszközzel rendelkezik, mint a mi tanintézetünk; az állami gymnasiumok pedig a közoktatásügyi kormány utasítása szerint járva el, e tekintetben is többé-kevésbé mintaszerűleg vannak berendezve. Ugy hogy egyáltalán nem lehet feltűnő, ha tervezetünk szerint a multak mulasztásait is pótolni akarva, s egy teljesen parlagon heverő téren jelentékeny lépést tenni óhajtván, legalább kezdetben kissé nagyobb összeget kellene a célba vett intézmény megvalósítására fordítanunk. De másfelől nem kételkedhetünk abban, hogy midőn a főtiszt. egyházkerület jóakarata egyes tanáraink tanulmány-útjára 4—500 forintot szívesen áldoz: oly tanszergyűjtemény létrehozására, mely ha a tanulmány-útjokból

perczben omlással fenyegetik őket a szétmállott téglák. A nemzetközi ringenspiel, gyorsfényképészek, lövöldék, utcai borbélyok s szegényes laczikonyhások primitív bódéi mutatják, hogy a tér a legalsóbb néposztály vásár-és mulatótere.

A tér szélén emelkedik balra a Minerva Medica tekintélyes romja. A tiz oldalú szabályos sokszöget alkotó 50 méter kerületű romok falai még épségben állanak. Vastag falaiban mély fülkék láthatók, a falak tövén itt-ott kicsillog még a márvány burkolat s kúpszerű tetején a stukkodiszitmény. Rendeltetésével nincsenek tisztában. Némelyek Nymphaeumnak tartják, mások talán méltóbb joggal Minerva templomának vélik. Földalatti helyiségeiben százakra menő terrakotta tárgyat, számos szobortöredéket, s néhány ép vázát találtak, melyek egyikének feliratán kétségtelen a köztársasági írásmód jellege. Különös érdeket kölcsönöz neki kúpszerű teteje, mely ugyan jórészt már beomlott, de így is a Pantheon mellett egyedül képviseli az ily stílus tetőt.

Néhány soldo árán bucsut véve a szolgálatkész őről, tovább megyünk a 3 percznyire fekvő két bejáratu Porta Maggiore-hez. A császári város 14 monumentális kapuja közt talán a legnagyobb, s egyszerűségével is fényesen tanuskodik a rómaiaknak az építészetben magas fokra fejlett gyakorlati és művészeti érzékéről. Ókori neve Porta Praenestina. Két országút ágazott ki belőle a Campagnara: a via Praenestina és Via Labicana. Homlokzata felett kettős vízvezeték: az Aqua Claudia 45 kilométerről és az Anio novus 62 kilométerről vezet tiszta forrásvizet a város kútjaiba. Háromszoros felirata Claudius

császárt mondja alapítójának (Kr. u. 52), míg 71-ben Vespasian, 81-ben pedig Titus restauráltatta. Rustikáját (faragatlan kockakövekből épült falterület) a renaissance hírneves építészei kedvvel utánozták.

Honorius császár ezt a díszes kaput várszerű erőddé változtatta által, s midőn 138-ban ez erőd romjait eltávolították, egy, a köztársaság végső éveiből származó kuriosumot leltek a romok közt, mely a kapu középső oszlopa mögött még ma is látható. Ember magassága alapja faragott kövekből úgy van összerakva, hogy álló gabnázsákokból nagy garmadát mutat, melynek párkányzatán e felirat többször ismétlődik: „Marcus Vergilius Eurysaces pék és kenyérszállító síremléke ez itt.“ A felső rész keresztbe fektetett gabnázsákokból áll s a cifrázat domborművekben feltünteteti a pékipar minden mozzanatát.

A porta Maggiorétól a Principe Eugenio úton visszatérve, az új városnegyed központjába érünk, hol a Viktor Emanuelról nevezett négyszögű vasráccsal körített díszes park ültetvényeiben órákig elgyönyörködhetünk. A koniferákkal, pálmákkal, magniolákkal, s nyiló fehér és piros oleánderekkel pompázó sétatér egyik oldalában egy csonka toronyhoz hasonló festői szép rom áll, barna falait a felfutó növények lombjaikkal csaknem eltakarják. Mély fülkéiben találtak a Marius díszes trophaeumaira, melyeket a Capitolium főfeljáratának korlátjaira állítottak díszül. Magának a romnak — bár Trofei di Mario a neve — Mariushoz nincsen semmi köze; a császárok korszakára vall építés-anyaga s az Aqua Julia vízveze-

hazatért tanárok lelkesedésének eleven erejével nem is, de az érzéki szemlélet közvetlenségével hat a tanuló ifjúság ismereteinek gyarapítására, ez összegnél kissé nagyobb áldozattól sem fog idegenkedni. S ha pl. olyan intézmény, mint főiskolánk numismatikai gyűjteménye — a mely minden kulturális jelentősége mellett is magával az oktatással kevés összeköttetésben áll — évi 100 frttal szerepel tanintézetünk költségvetésében: talán méltán lehet remélnünk, hogy a főtiszt. egyházkerület áldozatkészsége a philologiai gyűjtemény fokozatos fejlesztését sem késik legalább a legszükségesebb berendezés mértékéig hasonló módon biztosítani.

Egy classica phil. muzeum ugyanis, mely a classicus ó világ műemlékeit és intézményeit rajzokban, gipsz-, terracotta- és bronz-öntvényekben a mai technika ügyességével állítja a szemlélet elé; nemcsak a philologiai oktatásnak szolgál nélkülözhetetlen segédeszközeiül, hanem a görög-római bámulatatos plastikának ügyes utánzataival nagy mértékben hat az aesthetikai ízlés és szép érzék fejlesztésére is. Aesthetikát vagy műtörténetet tanítani a philosophiai tanszakon, a nélkül, hogy egy belvederi Apollót, milói Venust, Laokoon-csoportot, vagy más örök értékű műremeket legalább rajzban vagy gipsz-öntvényben bemutatathatnánk tanítványainknak, — egészen illusorius dolog. És egy vidéki városban, hol az ízlésnek a nagy mintákon való csiszolódására semmi alkalom sincs, ilyen műgyűjtemény kétszeresen megbecsülhetetlen.

A közokt. miniszteriumtól 1892-ben 6668. számú rendelettel kiadott *Utmutatás* négyféle anyagból tanácsolja e philologiai tanszergyűjtemény összeállítását: 1. a görög-római világot feltüntető illusztrált művekből, 2. ugyanerre vonatkozó fali képekből, 3. a történelmi nevezetességű helyek és műemlékek nagyobb alaku photographiáiból, 4. a görög és latin nyelvi tanításban

ismertetett férfiak szobrainak, s általán az ókori művészet emlékeinek gipsz- és terracotta utánzataiból.

Ha mi mindazt egyszerre kívánnók megszerezni, a mit e miniszteri utasítás szükséges tárgyal kijelöl, akkor pár ezer forintot kellene e célra fordítanunk; de épen ezért erőnköt számba véve, czélszerűbbnek tartjuk a főtiszt. egyh. ker. közgyűlés előtt a létesítendő gyűjtemény fokozatos fejlesztését javasolni.

Mielőtt azonban az első évi fölszerelés tervezetét s az erre vonatkozó költségvetést előterjesztenők, tisztelettel jelentjük, hogy e gyűjtemény szervezése iránt régóta ápolat törekvésünkből folyólag a kedvező alkalmat fölhasználva, a f. isk. évben már tényleg megkezdettük a philologiai szemléltető eszközök beszerzését. A nmélt. közokt. miniszterium ugyanis a debreczeni tanszerkiállítás alkalmából 500 forintot ajándékozván tanintézetünknek tanszerek bevásárlására, tanári karunk akként intézkedett, hogy ez összegből közel 300 forint a classica philologiai muzeum czéljaira fordítottassék. S a mint a $\frac{1}{2}$. alatt ide csatolt kimutatásból látható, e pénzüsszeget úgy az illusztrált díszművek, mint a gipsz-öntvények sorából igen becses műdarabokat szereztünk meg intézetünk számára. E gipsz-öntvényeknek a főisk. tek. gazdasági tanács egy nagy szekrényt is csináltatott, a mely a műtárgyakkal együtt jelenleg a régiségtárban van elhelyezve.

A mi már a szervezendő muzeumnak első évi fölszerelését illeti, erre nézve tisztelettel idecsatoljuk a miniszteri utasítás alapján készült s az itt kijelölt tárgyak minimumára szorítókozó kimutatásunkat, a mely szerint a beszerzendő műtárgyak szállítási költséggel, photographiák fölhúzásával sat. mintegy 500 forintnyi kiadást okoznának. Minthogy azonban a tervezetünkbe fölvetett Launitz-féle fali képek, úgy szintén a Paoul Des Granges-féle photographiák egy-egy nagyobb szabásu

tékek lehetett a vízmedenczéje, szikla alapjából még ma is csörgedez az üde forrásvíz.

A park északi oldaláról a Carlo Alberto út a legklasszikusabb területen, Maecenas egykori kertjein keresztül vonul fel a Santa Maria Maggiore templom piaczára, melynek közepén Szűz Mária hatalmas bronz szobrát egy szép fehér márvány antik-oszlop tartja. Az oszlop maga annak a nyolcz korinthusi oszlopnak egyetlen meglevő példánya, melyeken egykor a forumon álló N. Constantin bazilikájának csarnoka nyugodott. V-ik Pál pápa az első keresztyén császár ereklyéjét méltó helyre állította ide, szembe a legelső s legnagyobb Mária templomnak főhomlokzatával.

Maga a Maria Maggiore templom is a keresztyénség gyermekkorából fenmaradt ereklye, s Róma 80 Mária templomának, sőt talán az összes keresztyénség templomainak a legrégebbike. Rangban is egyezik a Sz.-Péter, Sz.-Pál, Sz.-János (Lateran) és Sz.-Lőrincz székesegyházakkal, melyeknek maga a pápa a papjok, s egyházközségét a hívők összesége teszi. Ezért kell a zarándokoknak mind az öt templomot sorra látogatni.

A 352-ik év augusztus 4-ének éjjelén — úgymond a Maria Maggiore templom eredetéről szóló legenda — Liberius pápának és János patriciusnak álmokban egyszerre jelent meg a szent szűz s meghagyta, hogy templomot építsenek oda, hol korán reggel friss havat találnak. Az Esquilin ormán csakugyan meglelték a csodát, s a pápa megrajzolta az alapvonalakat az augusztusi hóban, a gazdag patricius pedig kifizette az építés költségét.

Az építési anyagért azonban aligha fizetett sokat a jó patricius, mikor a legdrágább köveket ingyen is szedhette a már ekkor elhanyagolt és romlásnak indult pogány templomok omladékaiból. Különben a templom számtalan újításon és átalakításon ment át, míg 1743-ban mostani alakjához jutott. Festői szép főhomlokzata alatt antik oszlopokon álló előcsarnokából 4 óriás kapu vezet belsejébe, melynek középső hajóját 36 kétségkívül egyetlen egy régi építményből szedett antik fehér márvány ion-oszlop tartja. A színes mozaik-képekkel kirakott oszloperendázat felett renaissance stíliú vízszintes menyezet terül el, fehér alapon gazdagon aranyozott díszszel, melynek a márványfalakról visszavert fénysugarai a leg-sötétebb fülkére is derült fényt árasztanak.

A kereszthajók mélyedései kápolnákká vannak átalakítva, melyeknek oltárai, oltárdíszzei s falfestményei az egyházas művészet legcsodásabb remekei közé számíthatók. Különösen híres a Borghese-kápolna azur és achat-kövekkel díszített oltárának csudatevő sz. Mária képe, melyet a legenda szerint Lukács festett volna. Ragály vagy háboru idején ezt a képet hordták a városban körül, s az ünnepélyes körmenetet az egész klérusnak kísérmie kellett.

Rómában majd minden templomnak van egy fő ünnepe, melyen a szertartás a legnagyobb fényvel s pompával folyik le. A Maria Maggioreban főleg a karácsonyt és Mária menybemenetelének napját (aug. 15) ülik minden évben ily különös fényvel. Ez utóbbi ünnepen 1870-ig a pápa is megjelent s a fő portale

gyűjteménynek csak egyes darabjait teszik; s minthogy a kijelölt gipsz- és terracotta-szobrok is a görög-római műemlékeknek úgyszólván csak legkiválóbb alakjait ölelik föl: az első évi jelentékenyebb kiadás után évenként 100 forintot kellene fölvenni e czímen főiskolánk költségvetésébe legalább addig (8—10 évig), míg a képek és öntvények az összes ókori műemlékek szemléltetésére kiterjednek.

Végül a classica-philologiai muzeum számára berendezendő teremre vagyunk bátrak felhívni a főtiszteletű egyházkerületi közgyűlés nagybecsű figyelmét. Ugy gondoljuk, hogy e helyiségnek méltónak kell lenni a benne elhelyezendő díszes és művészeti tárgyakhoz. Egnémely hazai főgymnasium pl. a kaposvári valóságos ókori, egy pompeji termet állított e célra elő, amely nyílen a pompeji ásatásoknál földerített falak polychromiájának mintájára festette meg a falakat s így azok is szemléltető eszközül szolgálnak. Még ha ily díszes és költséges berendezésre nem gondolnánk is — bár főgymnasiumunk rajztanára teljes készséggel vállalkozik a teremnek ilyenmü kifestésére — az mindenesetre szükséges, hogy e terem csinosan s a fehér gipsztárgyak ellentétéül sötét, u. n. pompeji vörös színre kifestessék, az emésztő por elkerülése végett pedig padozata lagozva és szőnyegekkkel ellátva legyen. A szobrok részére egyelőre mintegy 20—25 talapzat, a képalbumok számára egy asztal s a kisebb tárgyak elhelyezésére a meglévőhöz még egy szekrény beállítása teszik a legszükségesebb felszerelést. Számításunk szerint mindez 250 frtból kikerülne.

Az elmondottak alapján tehát a következő javaslatokat bátorkodunk a főtiszt. egyh. ker. közgyűlés elé terjeszteni. Kimondván a classica philologiai muzeumnak azonnali való szervezését, ennek céljaira a főiskola épületében alkalmas helyiséget kijelöltetni, e terem be-

rendezésére a jövő 1895/6. isk. évben 250 frt, a muzeumi tárgyak beszerzésére ugyanazon évben 500 frtot kiutalványozni, a gyűjtemény továbbfejlesztése végett pedig a következő 10 éven át a főisk. költségvetésbe e czímen 100 frtot fölvetetni kegyeskedjék.

Javaslatunkat a főtiszt. egyh. ker. közgyűlés nagybecsű figyelmébe ajánlva, mély tisztelettel vagyunk

Debreczen, 1895. febr. 5.

A főgymn. tanári kar.

A budapesti ev. ref. theol. tanári kar jelentése a Ft. Theol. választmányhoz, a tanári nyugdíj-ügyről.

Főtisztelendő Theologiai Választmány!

Ismeretes a Ft. Theol. Választmány előtt, hogy az állam, a theol. tanárok kivételével, az összes felekezeti tanárok számára állami nyugdíj-intézetet szervezett és az ebbe belépőknek megtiltotta, hogy bármely más nyugdíj-intézetnek tagjai maradhassanak. E körülménynél fogva az egyházkerületünkben eddig fennállott tanári gyámegyesületnek jelentékeny szervezésen kell átmennie, minthogy tagjainak többsége kilép belőle, jövedelmeinek egyrésze megszűnik, ellenben ma fennálló kötelezettségei változatlanul fennmaradnak. E gyámegyesület közös lévén a theol. tanárokkal: kötelességünknek tartottuk felőle tiszteletteljes jelentésünket a Ft. Theol. Választmányhoz megtenni.

A tanári gyámegyesület közgyűlése szintén jelentést terjeszt az egyh. kerületi közgyűléshez, a melynek négy pontjára megteesszük észrevételeinket:

1. Az első pontban bejelenti, hogy „a gyámegyesület, eddigi működését megszünteti jelenlegi minőségében; de mint szűkebb körű gyámegyesület, bennmaradó tagjaiban tovább is fennmarad és elvállalt kötelezettségeit

felett az első emelet nyílt loggiaiból osztotta a pápai áldást a piacon térdelő óriás tömegre.

A Maria Maggiore templom hátsó homlokzata is előcsarnokos, melynek díszes márvány lépcsőzetéről a Piazza del Esquilino tágas terére lépünk, mely lejtősen vezet le ismét a Via Cavourra. A tér közepét díszítő obelisk a Quirinal előtt állónak a párja, mindkettő az Augustus mausoleuma elől került mostani helyére.

Innen a Cavour-út balra ereszkedik lefele a Subura völgybe, honnan az ókorban egy hasonló nevű, de roszhírű utca vezetett fel az Esquilinusra. In capite Suburae, azaz a Subura felső részén a mai Sta Agata környékén állott Horác barátjának, Celsus Albinovanusnak háza, melyben később az ifjabb Plinius is lakott; míg völgyben fekvő része bűzös korcsmaival a tolvajok, hamis játékosok és Martial szerint a „famae non nimium bonae puellae” bűntanyája vala. Ma a Subura már mélyen alatta fekszik az utca felszínének, mely kétemeletes házainak tetejével esik egy vonalban. Tervben van, hogy a közel jövőben már teljesen a romok alá kerül, s épen úgy eltűnik, mint a szemben fekvő Carinaen (az Esquilinnek a forum és Colosseum felé eső lejtője) Cicero vagy Pompejusnak háza, melynek ma semmi nyoma többé. De van helyettök a Carinaenak több modern és középkori nevezetessége. A S. Pietro in Vincoli templom Michel Angelo egyik szobrászati remekéről híres. Ezt a kis templomot 442-ben Eudoxia császárnő azért építette, hogy az általa I. Leo pápának ajándékozott Sz. Péter bilincset itt őrizték meg az utókor számára. Itt is, mint Róma majd minden templomában,

szinmárványon járunk, csodálkozva, hogy nem áll minden templom előtt ör, a ki kiáltaná: vesd le saruidat.

Végig menve a három hajós templom 20 antik dór oszlopsora alatt a jobb oldalhajó végén, látjuk Michel Angelo „életének” a tragoediáját, a hatalmas királypápanak II-ik Gyulának csonkán maradt síremlékét, melynek legfőbb díszét a modern művészet leggeniálisabb alkotása, Mózesnek híres ülő szobra képezi. A zsidók bálványimádása felett felindult törvényhozó abban a pillanatban van itt ábrázolva, a mint ülő helyéből felugrani készül, jobbját a megvetett törvényre támasztja, hasára szorított baljával jelzi a lelki erőfeszítéssel küzdött nyugalmat. Egész hatásában rendkívül jellemző Michel Angelonak a művészetére, mely az egésznek összbenyomásáért a részek arányát dobja áldozatul. A Mózes szobornak lehetetlen arányai vannak: ilyen ember nem volt s nem is lehet soha; a kis fő, a rendkívüli izmoktól duzzadó karok, s az óriási derék a legnagyobb aránytalanságot tüntetik fel, a híres térdről leomló öltöny valóságban ily redőket nem képes alkotni. És mégis az összhatás, melyet a remekmű egészben gyakorol, nemcsak megnyugtatja, hanem csodálatosan felemeli az emberi lelket. A tömeg balgasága és romlottsága felett az indulat harcát vívó léleknek, a meggyőződés és törvény igazságában bízó férfiúi erélynek, méltóságnak és önuralomnak ennél ideálisabb felfogását képzelni sem lehet.

Sinka Sándor.

(Folyt. köv.)

teljesíti." Ez az alapszabályokkal megegyezőleg van mondva.

2. Elismeri a most meglévő 14 özvegynek és 15 árvának szerzet jogát s egy-egy özvegynek illetékét évi 250 frtban kívánván megállapítani, ezt biztosítani akarja.

Természetes, hogy ezeknek jogigénye minden más jogosultságot annyira megelőz, hogy nem csak a 76,787 frt 07 krt tevő tőkével, de még az élő tagok járadék-fizetésével szemben is érvényesíthető volna, ha a tőkéből ki nem telnék. Hogy egy özvegynek évi járadéka 250 frt fix összegben állapíttassék meg: azt helyesnek tartjuk, s tehát e szerint a ma fennálló járadék 3,900 frtot teszen, a melynek mai napi tőke értéke mindenek előtt kiszakítandó a gyámegyesület tőkéjéből.

A gyámegyesület e tárgyban nem eszközölt még számítást: de mi Bogyó Sámuel keresk. akadémiai tanárral, a ki a magyar kormánynak is hiteles járadék-számítója, kiszámíttattuk, hogy ezen 3,900 frt életjáradék-nak a mai napi tőke értéke, természetesen fond-perdue alapon: 42,287 frt 95 krt teszen. Nevezett tanár urnak számítási táblázatait tisztelettel ide mellékeljük.

3. A tanári gyámegylet közgyűlése ezen igény kielégítése után másodsorban be kívánja fizettetni az összes kilépő, számszerint 48 tanár helyett az állami nyugdíj törvényben meghatározott összes, beléphetési illetékeket.

Bár nem tudjuk pontosan, hogy 48 tanár egyenként mennyi fizetést huz: de ismerjük az egyes tanintézeteknél élvezett törzsfizetések és korpótlékok rendszerét s ezek alapján átlagos közép számítást alkalmazva, a melytől a tényleges valóság bizonyosan csak igen csekély összeggel különbözhetik, mi az ő mai fizetésöket összesen 65,680 frtra becsüljük. Ebből az állami törvény szerint levonandó 48-szor 300 frt, azaz 14,400 frt, a mely után belépesi illetéket nem fizetnek és így marad 51,280 frt, a melynek egyharmadát, azaz 17,093 frt 34 krt kell befizetniök. Szintén be kell fizetniök ennek 4%-os kamatját, szolgálati éveikkel szorozva: a melyre nézve ismét az átlagos közép kiszámításának szokásos módját alkalmazva, kijön 10,256 frt 10 kr.; vagyis fizetendő általok összesen 27,349 frt 44 kr. Ezt a fennebi 42,287 frt 95 krhoz adva, lesz összesen 69,637 frt 39 kr. Ha ezt kivonjuk a 76,787 frt 07 kr. összes meglévő tőkéből, marad 7,149 frt 68 kr.

4. Miután a fentebbi két igény eként kielégített: harmad sorban a fennmaradó 7,149 frt 68 kr-ra nézve olyan intézkedést kíván tétetni a tanári gyámegylet, hogy ebből biztosíttassék a gyámegyletben továbbra is bennmaradó 6 theol. tanárnak az alapszabályok szerint való nyugdíj igénye, a melynek mai napi tőke értéke, fond perdue alakjában, a Bogyó tanár számítása szerint, 23,062 frt 44 kr. és hogy biztosíttassék tíz szolgálati éven belül, melyet az állami törvény nem honorál, a kilépő tagoknak és az ezután leendő gimn. tanároknak segélyezése, még pedig úgy, hogy e kettős célra azon 7,149 frt 68 kr. tőkének szükség esetén akár az egész kamatját is el lehessen költeni!

Megjegyezzük, hogy a gyámegylet semmiféle számítást nem mellékel propositióihoz, hanem csak az elrendezésnek ilyen elvét és az igényeknek általa megállapított sorrendjét szeretné elismertetni az egyh. kerületi gyűlés által, arithmetika nélkül; nem tekintve, hogy ez az első pontban kimondott és az alapszabályokkal is megegyező saját elvével is ellenkezik. És megjegyezzük, hogy a tíz évnél kevesebbet szolgált mostani és ezután jövendő gimn. tanárok innen veendő penziójának értékét kiszámíttatni mi se tartottuk érdemesnek,

mert hiszen az állami nyugdíjtörvény megtiltja nekik, hogy bármely titulus alatt is valamely más penziós intézetnek tagjai maradhassanak.

A tanári gyámegylet előterjesztésével szemben mi a következőkre vagyunk bátrak a Ft. Theol. választmány-nak s általa az egyh. ker. közgyűlésnek figyelmét tisztelettel felhívni:

1. Mint fennebb is kifejeztük: a most nyugdíj élvező özvegyek és árvák jogigényét legelső helyen kielégítendőnek ismerjük el. Az ő igényük mai napi tőke-értékét, mint fond perdu-t, az általuk eszközöltetett számítás 42,287 frt 95 krban tünteti föl, a kezelési költségek nélkül, melyek fejében a biztosító társaság még ezen összeg tíz perczentjét számítaná hozzá. Bizonyos, hogy e számítás a mai állapotnak megfelel; azonban mi úgy véljük, hogy a m. kir. közoktatási kormány meg fogja határozni a perczet pl. egy bizonyos napnak déli 12 óráját, a melyben az új állami penziós intézet életbe lép; tehát az azon perczig bekövetkező halál-eset ezen mi gyámegyletünk tőke vagyonának fogna mind terhére, mind előnyére esni. E szerint az özvegyek és árvák igényének tőke-értéke azon percznek statisztikája szerint annak idejében még egyszer véglegesen kiszámítandó és a megfelelő fond perdu a gyámegylet tőke vagyonából mindenek előtt kiszakítandó.

Ezen fond perdu-vel szemben az egyházkerület két lehetséges eljárás közül az egyiket fogja követni. Vagy eladja valamely biztosító-társaságnak, a mely azután az életjáradékokat az alapszabályok értelmében fizetni fogja; vagy pedig mint erkölcsi testület talán azt fogja helyesebbnek tartani, hogy maga veszi át a tőkét és biztosítja érette az özvegyek és árvák járadékait. Ezen utóbbi esetben is két utat követhet, t. i. vagy mint fond perdut külön kezelte, s ezen esetben mikor a javadalmasok elfogynak, az egész tőke jövedelmét a saját pénztárából, valamivel pótolja s ez által biztosítja a saját pénztárai számára az egész tőke megmaradását. Ez az egyházkerületre nézve a tőkegyűjtésnek egy formája fog lenni, s egyuttal az egész kérdés megoldásának is a legjobb módja.

2. A kilépő 48 tanár jogigénye is, valamint az előbbi ponban előadottak szerint az özvegyek és árvák igénye, csakis az alapszabályok alapján határozható meg, mert ezen ügynek más szabályozója nincsen.

Ezen szempontból felhívjuk a Ft. Theol. választmány figyelmét a gyámegyleti alapszabályok azon pontjaira, a melyek itt tekintetbe veendő, és pedig: a 25-ik cikkre, mely szerint: „Az egyesület vagyona az egyesület feloszlása esetében sem osztható fel, hanem annak hasonló célra miként leendő felhasználásáról, a gyámegyesületi közgyűlés véleményének meghallgatásával, az egyházkerületi közgyűlés határoz.” Továbbá a 4-ik cikkre, mely szerint a kilépő tag, ha kívánja, „befizetett százalékát kamat nélkül visszakapja.” E 4-ik cikk végére, mely az előállott esetre per analogiam kiválóan alkalmazható és így szól: „A más ev. ref. egyházkerület tanintézetébe átlépő tanár új állásán való megerősítéséig ezen egyesület tagja marad, ha addig évi tagsági díját rendszeresen fizeti s új állásában hasonló segélyre való jogosultságot nem nyer.” Végül a 6-ik cikkre, a mely szerint az új tanár, életkorához képest, fizetésének 10-15-20-25 százalékát tartozott belépesi díjúl fizetni.

Ezen idézetek alapján az egész ügy törvényes elintézésének a következő képe áll elé: „Az egyesület vagyona fel nem osztható, hanem az egyházkerület által hasonló célra, azaz a létező özvegyek, árvák és

az egyesületben maradó tagok nyugdíj céljára fog kezeltetni. A kilépni szándékozó tagok egészen az új állami intézet megnyitásáig e régi egyesületnek tagjai maradnak, az alapszabályokban megállapított kötelezettségek és kilátások mellett; akkor pedig, mikor innen az állami intézetbe tényleg átlépnek, visszaadatik nekik az alapszabályok 4 ik cikke értelmében, befizetett százalékok kamat nélkül."

Mi e visszafizetendő százalékok összegét, átlagos közép számítással, kerek számban 3,500 frtra becsüljük.

Azon kívül, hogy ez a kérdésnek a törvényes megoldása, tehát ellene jogos kifogást emelni nem lehet: úgy véljük, hogy az eltávozó t. tanár uraknak még a csere minősége szempontjából sem lehet panaszuk a sorsra! Mert nem reflektálva arra, hogy a midőn egy 500 ftos penzió-igényt hagynak itt, ugyanakkor ott átlag egy 1,368 frt 34 kros penzió-igényt nyernek; nem reflektálva arra a jótéteményre sem, a melyet ebből az állam nyújt nekik: azt mégis ki kell emelnünk, hogy e nagyobb penziójukból maga az egyház, mint fentartó testület, az itt maradó 500 frtjoknál ott sokkal nagyobb penziót biztosít részökre. Ez számokkal kimutatva így áll: Az egyház, mint fentartó testület, fizeti oda az ő 65,680 frt fizetésöknek az 5%-ját, azaz 3,284 frt évi járadékot; szintén a fentartó testület fizet oda 1,464 gimnáziumi tanuló és 127 felsőbb iskolai tanuló után összesen 5,154 frtot, együtt 8,438 frt évi járadékot. Ha ezt a 48 tanár közt egyenlően osztjuk meg, egyre jut 175 frt 80 kr. Minthogy pedig azon állami intézetben 22½% járadék által biztosítatik a penzió: tehát az egyház ott a saját hozzájárulásával 781 frt 34 kr. penziót biztosít minden egyes tanárnak, a mi az egésznek 57.1%-ja. Ezenkívül az állam biztosít ott minden belépőnek 444 frtot, saját magok a belépési perczentjükkel, mint fond perduvel, körülbelül 83 frtot és a még hiányzó 60 forintot biztosítják számukra a miéinknél népesebb tanintézetek.

Úgy véljük Ft. választmány, hogy a midőn eltávozó t. kollegáink ottani penziójuknak majdnem csak az egy 17-ed részét fedezik magok, a többi más: hát akkor elég olcsó vásárt csinálnak; és a midőn az egyház mint fentartótestület majdnem tízszer akkora terhet visel helyettök, mint ők saját magok, akkor, ha a gyámegyleti alapszabályok által nincs rá kényszerítve, hát valami méltányossági szempont által épen sincs, hogy még ezt a csekély terhet is levegye rólok és a saját vállaira rakja. Egy vásár elég, ha egyszer olcsó; kétszer olcsó nem lehet."

• A jelentés további részében a tanári gyámegylet jövődjéről van szó, a melyben javasoltatik, hogy a szűkebb körű gyámegylet továbbra is fenmaradjon; jelenlegi kötelezettségének fedezésére szolgáljon 42 frt tőke, az eltávozó tanároknak fizetessék ki az alapszabályok szerint belépési perczentjük, a mi körülbelül 3500 frtot tesz, a többi tőke, m. e. 33,500 frt a theologiai tanárokból álló szűkebb körű gyámegyesület alapját képezze.

Ki van fejtve továbbá, hogy a theologiai tanárok nem kívánnak 30 vagy 40 szolgálati év után nyugdíjba menni, hanem csak rokkantsági penzióra (munkaképzetlenség esetén) tartanak igényt. Egyébként annyi nyugdíjat kívánnak, mint az állami tanárok, sőt özvegyeikre nézve kedvezőbb számítást (felét saját nyugdíjuknak), a mi helyeselhető. Ezek után számítások következnek.

Megjegyezzük, hogy a dunamelléki ref. egyházkerület 1894./90. jk. sz. a következő határozatot hozta a gyámegyesület ügyében:

Az egyházkerületi közgyűlés a gyámegyesületi határozatát el nem fogadja, illetőleg azt helyben nem hagyja, másrészt azonban tekintettel arra, hogy ha bár az egyesület kilépő és bentmaradó tagjai közt egyelőre békés kiegyezés nem történt, de mégis az ellentétes érdekű tagok között már a bizottsági tárgyalások során némi közeledés észleltetett; ennél fogva utasítja a gyámegyesületet, hogy a szőnyegen forgó ügyet vegye újból fontolóra, tegye azt a kölcsönös engedékenység és keresztyén szeretet alapján újabb határozat tárgyává és ennek eredményét a legközelebbi egyházkerületi közgyűlésnek további intézkedés végett mutassa be."

Kívánatos, hogy a különböző érdekek méltányos figyelembevételével a kérdés közmegnyugvásra oldassék meg. Ez azonban kölcsönös közeledés és engedmények nélkül alig leendő elérhető.

(Szerk.)

K Ö Z É L E T Ű N K .

Nyílt levél.*

A tiszántúli ev. ref. egyházkerület espereseihez.

Nagytisztelétű esperes urak!

Hogy jeles írók, nagy költők jubileumának megtartásával a nagy dicsőséggel megfutott pálya 50-dik évének letelését is bevárják barátaik és tisztelőik, — oka az, mert az ilyenek írói pályájukra nagyon fiatalon lépnek fel s így az 50-ik év végén csak első határkövéhez jutnak el a Mózes által megjelölt emberi életkornak, t. i. a 70-ik évhez, legfeljebb a 70—80 közötti évek valamelyikéhez.

Vannak ám esetek, — s ezek a leggyakoribbak — a mikor lehetetlen egy-egy jelesünk jubileumának megtartásával, közpályán szerzett érdemeinek méltatásával, a közpályán munkálkodás 50-ik évének leteléséig várni, mert akkor már az illető átlépné a Mózes által megjelölt (s a tapasztalat által igazolt) emberi életkornak a második határát is, — vagyis túl lenne a 80-ik életéven is.

Már pedig az a legnagyobb ritkaságok közé tartozik, hogy egy férfi, a ki 30—40 év közt lép egyik másik közpályára porondjára és ott 25 éven át birkozik testi és lelki erőt egyaránt fogyasztó munkával, — ilyen munkát még a következő 25 éven át is folytathasson lankadást nem ismerő testi és lélekerővel.

Ha akarná, sem teheti ezt legtöbb közpályá embere; mert bár a lélek kész lenne is, de a test erőtelen.

Úgy van tehát, miszerint bármely közpályán működés sikerének elismerését, méltánylását, erkölcsi megjutalmazását a közpályán való működés 25-dik évén túlhalasztani nem tanácsos. S csakugyan a közpályák jeleseinek jubileumát a 25-ik év leteltével ünneplik a tisztelők és barátok a legtöbb esetben.

Ezen közgyakorlatra hivatkozva s tisztelő baráti meleg szeretet által indítva, hívom én fel ezen nyílt levélben egyházkerületünk nagyt. espereseinek a figyel-

* Egyik vidéki lelkész úr által hozzánk közlés végett beküldött e nemes és kegyeletes czélú indítvány nyilvánosságra hozatalát annál készségesebben eszközöljük, mert a valóban szerény férfiú hosszas és ritka buzgósággal teljesített fontos szolgálatainak s ebből folyó érdemeinek elismerése és méltánylása elől senki sem zárkozhatik el. Csupán azt jegyezzük meg tájékozásul, hogy Tóth Sámuel 1869-ben választott a tiszántúli egyházkerület aljegyzőjévé, főjegyzőjévé 1872-ben lett. Jegyzői tisztének 25 éve tehát már a múlt 1894-ben letelt, főjegyzőségének 25-ik évfordulója pedig 1897-ben fog következni.
Szerkesztő.

mét arra, hogy közös erővel, egyetértve hassanak oda, miszerint *egyházkerületünk legtöbb munkát s legsikeresebben végzett közhivatalnokának 25 éves jubileuma tartassék meg ez év folyamában valamelyik egyházkerületi közgyűlés alkalmával.* Tartassék meg ez az ünneplésre nagyon is méltó férfiú szerénységét nem érintő s mégis az ő előszámlálhatatlan érdemeinek megfelelő módozatok között az által, hogy a legidősb. esperes az ünnepelt érdemeit méltató s kiemelő beszéd kíséretében adjon át neki a közgyűlés színe előtt arany tollat ezüst tintatartóval együtt.

Soha jegyző nagyobb érdemet nem szerzett az elismerés e nemű nyilvánítására, mint egyházkerületünk főjegyzője, a fáradhatatlan vasszorgalmu, ezüst-tiszta jellemű, de érdemeivel soha nem dicsekedő *Tóth Sámuel.*

Kéremem az, hogy az egyházmegyei kanónika vizitáció alkalmával gyűjtsenek magok, gyűjtsenek megbizoztaik által e célra minden egyes egyházközségben kivétel nélkül a nagy. esperes urak. A begyűlendő összegből készítesenek csak egy arany tollat és egy ezüst tintatartót s a fenmaradó összeg legyen „Tóth Sámuel” alapítvány a főiskolai konviktus javára.

Ez az összeg nem lehet kevés, ha csupán e kerületünk lelkészei, világi hivatalnokai s magok az egyes egyházak is járulnak ahoz filléreikkel.

De hiszem, hogy a többi négy egyházkerületben is szívesen rendeznek gyűjtést e célra a nagy. esperes urak, mert hiszen Tóth Sámuel mint konventi és zsinati főjegyző is elismerésre és jubilálásra méltó érdemeket szerzett.

Ne nézzék — esdekelve kérem — a nagy. esperes urak, hogy kitől jött ez a felhívás, hanem nézzenek annak a férfinak elévülhetlen érdemeire és vérező szívsebére, akiért tettem ezt a nyílt felszólítást.

Erősen hiszem, hogy az a jubileum gyógyító balszam leend a jubilált vérező szívének, szívsebének, ha meg nem gyógyítására is, de legalább hegesztésére.

Egy tisztelője.

IRODALOM.

A tiszántúli ev. ref. egyházkerületi egyházi értekezlet választmányi tagjaihoz megküldte az elnökség a közreműködésre felhívó leikes hangu szózatot, valamint az alakuló közgyűlés jegyzőkönyvét is, mely utóbbi az összes érdekelt köröknek 700 példányban szintén elküldetett. Elismeréssel jelezzük, hogy ezen nyomtatványok kiállítási költségeit az értekezlet tevékeny és buzgó világi elnöke Kovács Ferencz kir. tanácsos, egyházkerületi tanácsbíró ur volt szíves fedezni.

Az 1894. évi aug. 18-tól szept. 2-ig tartott debreczeni országos tanszerkiállítás történeti ismertetése. Összeállította *Csiky Lajos* kiállítási igazgatósági elnök. Debreczen. 1894. — Egy 83 lapra terjedő csinosan kiállított füzet, melyben a debreczeni orsz. tanszerkiállításnak minden fontosabb történeti mozzanata föl van jegyezve. A gondos összeállítás *Csiky Lajos* ismert fáradhatatlanságát és körültekintő figyelmét dicséri. Ugyancsak az ő lankadást nem ismerő tevékenységéhez fűződik a kiállítás erkölcsi és anyagi sikerének jórésze is. Az érdem többi része a nem kevésbé agilis *Eötvös Károly Lajos* kir. tanfelügyelőt illeti. Az emlékkönyv hiven fesorolja a kezdeményezéstől fogva a záró ülésig — a kiállítás minden följegyzésre méltó fázisát, nem mulasztva el

azon nagyszámú tantestületek gyűléseinek megemlékését sem, melyek a kiállítás alkalmából Debreczenben tartattak s az időre ide irányozták az egész ország tanügyi társadalmának figyelmét. Már ez nagy előnnyel járt Debreczenre nézve. Ehez járult még, hogy Debreczen városa és ennek kulturintézményei ezer meg ezer ember előtt s a kormány kiküldött férfai előtt is felmutathatták kincseiket és erejöknek tudomására juthattak. Az elismerés minden részről, a közokt. kormányt sem véve ki, teljes volt, különösen a kollégium műgyűjteményei, főleg párját ritkító fizikai múzeuma iránt. A kiállítás eredménye a „*Hajdúmegyei Tanszermúzeum*” létesítése, mely, 3004 kötet könyvvel és számos taneszközzel, miket jórészt a kiállítók ajándékoztak, ma már a további fejlődésre készen a kereskedelmi akadémia egyik tágas termében van elhelyezve. A kiállítást körülbelül 8000 ember látogatta. Részt vett benne 549 kiállító. Összes bevétel volt 6513 frt 49 kr, kiadás 5509 frt 68 kr, pézteri maradvány 1003 frt 81 kr. Megjegyezni kívánjuk még, hogy a 162 különböző kítüntetés közül az elsőt (I oszt. államérem) kapta Debreczen sz. kir. városa a tanügyi terén hozott s annak fejlesztésére fordított nagy áldozataiért, a másodikat pedig (szintén I oszt. államérem) a debreczeni ev. ref. főiskola bemutatott kítünő berendezéseért, szertáraiért, ok- és szakszerű dolgozataiért. Végeredményül a tanszerkiállításból ezt vonja ki Csiky: „Tanszerkiállításunk rendezésével egy szép lapot irtunk be a hazai tanügyi kultúra és Debreczen városa történetébe.” Készséggel aláírjuk.

Kis szótár, kézikönyvül magán és iskolai használatra. Összeállította *Dömény József.* Ára 30 kr. Tabon, 1894. — Egy 62 lapra terjedő (8-adrét) kis füzetecske, melyben a használatban lévő görög szavakat gyűjtötte össze — üres idejében — *Dömény József,* nagy-berényi ev. ref. lelkész, ismert iantosunk, debreczeni „Zsinati Emlékkönyv” szerkesztője. Előszót is irt hozzá, melyben a füzet keletkezésének okát és célját előadja. Eszerint az ok; a görög nyelv középiskoláinkban többé nem lévén kötelezet tananyag, a jövő nemzedék nem fogja érteni a közkeletű görög szavakat, miért szükséges azokat egy kézi füzetecskében összeállítani. A cél pedig: tájékoztatni mindenkit, aki a görög nyelvet nem tanulja e nyelvből vett szavak és kifejezések felől. Ha már az okot elfogadjuk is, teljes biznysággal állíthatjuk, hogy a füzet által a kítüzött cél épen nincs elérve. Sok kifogásunk van ellene. Először is nem teljes. Több közhasználatban lévő görög szó kimaradt belőle, annyi, hogy hirtelenében szinte elszámolni sem lehet, ellenben van benne egynéhány, melyet csak nagyon elvéve használ valaki, minők aërostat, anthropometrikum, aphrodita, pharmakopia, pharmakeütika, ikonolatrea, kentron, lithiasis (orv. műszó) stb. Továbbá a szavak betűrendben bár, de minden módszer nélkül vannak összeállítva, t. i. egyik latinus, másik görögös írás és kiejtés szerint, miközben az összeállító sokszor szem elől téveszti a szónak közkeletű alakját. Így ír: evangeliom, paidagogia, paidagog, palaiographia, palaiologia, palaiontologia stb. a közhasználattal egyenes ellentétben, viszont ír: aesthetika, Bucephalus, phaenomenon, hetaera, chiromantia stb. a közhasználatnak megfelelőleg Orthographiája végképen ingadozó, így pl. írja: Ekonomia, ethimon, enigma, hidographia, metempsichosis, palestra, psycholog, pirometer, sinthesis küberneter stb. ezekkel szemben írja: systema, metonymia, hystoria (rosszul), hystorikus, hymen, hypnotismus stb. Oly nagy e tekintetben a kis füzetecskében a zavar, hogy elmondhatjuk

róla: útjai kitudhatatlanok. Végül jön a száma nélküli sajtó hiba, melyből csak néhány diszpéldányt idézek: aesthesika, dida/kó (didasko) atheta (athleta), bakterium (bakterium), encycka (encyklika), epileptikus (epileptikus), phonotika (phonétika), georgrikon (georgikon), hyporbola (hyperbola), idosinkrasia (idiosynkrasia), kalcilish (kalcilith), muemonika (mnemonika), okon (ozon), tantologia (tautologia), tregloditák (trogloditák), Tyrseus (Tyrteus) stb. Ertelmezésében és magyarázataiban is téved az összeállító, pl. anakronismus szerinte kellő-előttiség, holott időelőttiség, ide utal szómagyarázata is; hekatomba a régi görög földalatti áldozaton. Honnan vette összeállító, hogy az földalatti áldozat-nem, tudni nem lehet; hetára - tánczosné. Ez nem áll, mert a szó értelme - társalkodónó s a hetára az is volt; — plutokratia pénzuralom. Ez Dömény szerint ebből származik: pluto — gazdaság istene; — kratoe — uralkodom. Az első téves, mert az alapszó ez, hogy plutos gazdaság, Pluto pedig nem a gazdaság, hanem a gazdaság istene volt. Látni való az itt felsorolt hibákból, hogy a kis füzetecske, mint egy laikusnak minden terv, rend és módszer nélküli, azt hiszem elhamarkodott összeállítása, czéljának meg nem felel és használatra nem alkalmas. S. Sz. J.

Az „Athenaeum” kiadásában megjelenő és Beöthy Zsolt által szerkesztett *Képes magyar irodalom történet* 30-ik fürete három ivnyi terjedelemben, épen most került ki sajtó alól. Ebben Baráth Ferencz ismerteti folytatólagosan báró Eötvös József széles körű irodalmi munkásságát, találóan jellemezve e kimagasló alaknak államférfiúi tevékenységét is és főleg azt az emberszerető nemes szívet, csalódásokban is gazdag életet, mely Eötvös báró műveiben oly hiven ülik szemünk elé. A másik figyelemre méltó tanulmányban Gyulai Pál érdeműs ironik és nagy tekintélyű irodalmi kritikusunk szól Kemény Zsigmondról, mint regényíróról, kor- és jellemrajz festőről, politikusról s dialektikusról, azzal a mélyreható elemzéssel, mely Gyulainak minden sorából kitétszik. Mindkét ismertett írónk arcképe élénkíti a tiszta nyomású szöveget. A harmadik dolgozat a *Dr. Sebestyén Gyula* tollából való, és tárgyal *Népszólalásainkról*, ennek történeti fejlődéséről kezdettől napjainkig. Külön meliékletül van csatolva a füzethez Vörösmarty „*Hazafiak*” című költeményének első fogalmazása s 4 lép az ő művének egykoru illusztrációiból. A művelt közönség pártolására érdemes, hazafias vállalat mintegy 35 füzetben fog megjelenni s füzetenként 40 krért kapható. Egyszersmind megemlítjük, hogy a két kötetes munkához piros bőrhátból és piros vászontáblákból álló diszes *bekötési táblák* is készülnek, melyek kötetenként 1 frt 40 krba kerülnek s minden könyvkereskedésben és az Athenaeum kiadóhivatalában már most is megrendelhetők.

APRÓSÁGOK.

A politikai lapok napról-napra elítélőbben nyilatkoznak a róm. kath. alsó papság politikai üzelméről. Az egyik lap például azt mondja a reverendáról, hogy bevitték a porba, sárba; ki van téve a korteshadjáratok záptojásainak a czégérnek van kitézve a politikai korsormák fölé. Óvjon Isten mindnyájunkat attól, hogy valaha így nyilatkozzanak — a palástról.

A pápai udvarnak Agliardi bitoros a követe Bécsben. Hazánknak semmivel sem jobb barátja, mint maga az államtitkár Rampolla. Nagy szerepet játszott a nunczius a német kulturharc idején is, a mikor ő volt a pápai szék müncheni követe. Azt mondják, az ő sugalmazására adta volna ki közelebb a szentszék azt a rendeletet, melylyel a magyarországi tanítórendek utasítva vannak a vegyes házasságból származó gyermekeknek a kath. vallásban nevelésére. Ha a hir való, a hazafias kath. tanítórendek közül többen már felterjesztést tettek az ország törvényeivel ellenkező ama pápai rendelet ellen, melynek végrehajtása beláthatlan bonyodalmakra adna okot. Gróf. Ilésházi István nádor a maga feljegyzéseiben azt mondja a vakbuzgó II. Ferdinándról, hogy „még *hadügyekben* is a jezsuiták tanácsán járt.” No, ma már ily nagy befolyást még *közoktatásügyünkre* sem engedhetnénk — a jezsuitáknak, mert az effele beavatkozás megtűrése a magyar király apostoli jogainak s az ország önállóságának feladása volna.

Agliardi nunczius szénája, újabb hírek szerint azonban nincs egészen rendben. Elmulasztotta, állítólag, a kuriát kellőleg informálni az osztrák keresztényszocialista mozgalom mivoltáról; mert csak így történhetett az a ballépés, hogy a pápa, a Linczben megtartott pártgyűlésnek áldását küldte. Most Schönborn prágai érsek és a brünni püspök az összes osztrák püspökök által aláírt memorandumot adtak át a pápának, melyben a keresztényszocialista párt programját elítélik. Nagy a zavar a pápai udvarnál, mely még Rampolla bitorosra is veszélyessé válhat.

Az alföldi inségesek ügyét tárgyalták a képviselőházban. Általánános helyesítés közt jegyezte meg egy képviselő, hogy a latifundiumok tulajdonosai ne alakítsanak néppártot, hanem segítsenek a népen, parcellázva adják bérbe latifundiumaikat a helyett, hogy a népet tévutra vezetik. Csakhogy könnyebb a nép közzé jel-szavakat dobni, mint köztök kenyeret osztogatni!

Fejér megyéből ismét vallás-változtatási mozgalmak híre érkezik. A seregélyesi református hívek közül a dissidensek, kitérésők okául a papi basáskodást, az egyházi rendetlen gazdálkodást stb. hozzák fel s az iskolai állapotokra is panaszkodnak, mivel egyetlen tanító keze alatt, a ki még kántor is, 150 gyermek kinlódik, a többi meg — az utcán kóborol. Halandó észszel azonban bajos megérteni, hogy a kitérésekkel mi módon lehet ezeken az állapotokon segíteni. Ha egyesült erővel nem tudják a bajt orvosolni, megoszolva, meggyengülve, ugyan mikép hiszik ezt elérhetőnek. A népbolondítás rejlik bizonyára ottan is — a bokorban.

Az ultramontanok most, a szentesítés után, azzal kezdik magokat vigasztalni, hogy az egyházpolitikai törvények a végrehajtás közben fognak megsemmisülni. A jó öreg Kulcsár István jut eszembe, a ki midőn Pesten a német színház épült, eleinte azzal vigasztalta magát, hogy nem fogják bevégezni; mikor pedig már felépült, tört szívvvel azt mondá: „Meglássátok fiaim össze fog az dőlni!”

A képviselőházban, az appropriacio feletti vita alatt felszólt Zelenyák János is, a néppárt egyetlen képviselője. Vajainak méltó társa akadt benne. Egyes kifejezései viharos derűtséget keltettek a házban. „Mi a magyar ma? rút szibarita váz” és effele, nagy pat-

hosszal előadott idézetei, a ház komolyságát veszélyeztető közbekiáltásokra adtak alkalmat. A néppárt nem törekszik a felekezeti béke megromlására — így szólott. Nem vehető rosz néven, hogy a nép sértve látja vallásos érzületét azok által a törvények által, a melyek a *meddőségben* szenvedő kormánynak *eledelét* képezik. Így haladt a beszéd tovább is, kapóra Eötvös Károlynak. Z. azon vádjára, hogy a liberális rendszer dobta az üszköt a nép közé, azt mondja, hogy a ki ilyet állít az vagy nem ismeri a nemzet történetét, vagy pedig oly *forrásból* ismeri, a mely *tűzrevaló*. Mikor azt az adatot hozza fel, E., hogy Kecskeméten illyr betűkkel, orosz nyelven vezetik az anyakönyvet (valaki közbekiált: görögül!) Szóval olyan nyelven, melyet K. városa nem ismer, hévvel jegyzi meg: tudom, hogy Magyarország nem Görögország és tudom azt is, hogy sem a művelt, sem a nem művelt világon, a föld kerekiségének egyetlen részén is olyan állam és oly nemzet, a mely élni akar, mely maga iránt kötelességeit akarja teljesíteni, ily állapotokat nem tűr meg. Z. azon szavaira, hogy óvakodnunk kell az idegen szellem betolakodásáról, általános derűtség közt kérde E., hogy megnézve a néppártnak utlevelét? honnan kerekedett fel, milyen utakat járt be mielőtt hozzánk jött, meddig akar minálunk tanyázni, mely utakat törekszik bejárni és a mikor innen kiszorítjuk, remélem — úgymond — kötött menetlevéllel — akkor hova fog majd visszatérni mint *igazi otthonába*? Arra is kérte Z-t, sugja meg a vezetőknek, hogy tanulják meg Akteon történetét és sok kutyát maguk mellett ne neveljenek.

Pongrácz Károly gróf, a „generalis ur“ egyik legérdekesebb tagja a képviselőháznak. Nagyon megharagudott Sréterre azért, mert a néppárt vezetőiről azt mondá, hogy nem tudják mit tesznek, vagy pedig *örjüngők*, vagy hazafiatlanok. A vallásháborukban, különben báránylelkű emberek, nem egyszer tigrisekké lettek — fenyegetőzött a generalis. Fokozódó derűtség közt jellemezte a mai keserves idöket, melyekben itt látjuk a korrupciót, a politikai erkölcsök hanyatlását, a nepotizmust, a strébereskedést, magánérdekek hajhászását, a nemzetiségek nagyfokú elégületlenségét, a szociálizmus felburjánzását, a nép agrár érdekeinek elhanyagolását, a tőzsde elfajulását, az aranyborjú imádását, a legaljasabb szervilizmust, az utca mozgósítását politikai czélok elérésére, a hivatalos hatalommal való visszaélést, minden tekintélynek és a nép vallásos érzületének lábball tiprását, végre *előjeleit* egy nagy, szívós, *elkeseredett harcznak a keresztyénség s a trónokat és egyházakat romboló szabadkőművesség és racionalismus közt*. Viharos derűtség követte Máriusnak egy szuszra elmondott keserveit — a magyar Karthago fölött!

Mikor a most említett derék generalis a königgräzci csatát említte fel, újra zajos derűtség támadt a jobboldalon. Kikérem magamnak, — szólta hevesen — itt nincs mit nevetni, én ott is megtettem kötelességemet, a t. képviselő úr (ekkor bizonyosan valamelyik kedélyesen nevető honatyára nézhetett méltó haraggal!) *nem oly szárazon került volna ki* . . . A szónok szerencséjére, elmaradt a „mint én“ kiegészítő pár szócska, mert akkor talán még a komoly elnök is nevetésre fogta volna a dolgot.

Az általános poliklinikai egyesület, mely a fő város leghumanusabb intézetei között foglal helyet, a mennyiben 10 éves főnállása alatt 175 ezer beteget kezelte,

a kiknek legtöbbje még a gyógyszereket is ingyen kapta: február 25-én tartá közgyűlését, melyen az egyet védnök-helyettese Schlauch Lőrincz, az ékesszavu váradi bitoros püspök tartott nagyérdékü beszédet. A szegénység — úgy mond — növekszik, a pauperizmus réme terjeszkedik, szociális bajaink nagyok, az ellentétek soha oly kirívóak, a kenyéririgység soha oly könyörületlen, a pénzvágy soha sem volt oly kiméletlen, mint ma. Egy van, mely előtt mindenki fejet hajt, mely ellen felszólalni senki sem mer, s melyet nyílt homlokkal vall az őszinte, mézes mosolylyal hirdet a képmutató és ez az *isteni charitas*. A beteg társadalmat magának a társadalomnak kell meggyógyítania. És itt első helyen áll a *keresztyén charitas* szolgálatában álló jótékonyosság, mely mint mentő órangyal fejt ki boldogító tevékenységét. Ez az, a mi a beteg társadalom regenerációjában leghatalmasabb tényezőként fog szerepelni, előbb megszüntetvén az erkölcsi nyomort, a mi maga után fogja vonni az anyagi *jávnulást*. Mert oly szociális lét, mely a földi boldogság teljét foglalná magában — nincsen. De a mi az együttlét visszasságait a legcsekélyebb arányokra leszállítsa, az csak oly *egészséges* társadalomban lehetséges, *a hol a szeretetnek kölcsönössége* uralkodik.

Mily szép szavak! Ha eminenciátok oly szépen cselekednének, mint a hogy beszélnek, jegyzi meg az egyik fővárosi lap. A másik meg azt kérde a százazrekre menő Péter-fillér adományozóktól: miféle *cselekedetekben* rótták le például az idei nehéz téiben adójukat a *hazai jótékonyosság* oltárán? A helyzet így jellemezhető: mi szegények *segítsük* egymást, a főpapok meg *buzdítsanak* mindnyájunkat — a kölcsönös szeretetre!

B. D.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **A konventi elnökség** az egyetemes konventet folyó évi ápril hava 2-ik s következő napjaira hívta össze gyűlésre.

— **A tiszántúli egyházkerület** tanügyi bizottsága e hó 20-án gyűlést tart; az egyházkerületi közgyűlés tavaszi ülésére folyó évi május hava 7-ik napja van kitűzve.

— **Géresi Kálmán**, főiskolánk tudós tanára Oroszországból a hét folyamán hazaérkezvén, tanári működését megkezdette. Midőn febr. 28-án d. e. 10 órakor a gymn. 8. osztályban az irodalomtörténeti órán először megjelent, tanítványai ünnepélyes fogadtatásban részesítették. Ez alkalomra a tantermet feldíszítették, Géresinek, egyik tanítványa, *Dobó* Miklós 8. o. tanuló által készített s babérkoszorúval körített arczképét a táblára függesztették, a kathedrára pedig díszes virágcsokrot helyeztek. A tanítványok szeretett tanárukat, midőn a tanterembe lépett zajos éljenzéssel fogadták, annak lecsillapultával pedig *Kovács* József tanuló mondott szép üdvözlő beszédet, a mire Géresi meghatva válaszolt. Géresi Kálmán 25 napot töltött Péterváron s 17-et Moszkvában a közép és felső oktatás tanulmányozásával. Hazajövet Wlassics miniszternek szóbeli jelentést tett; részletes írásbeli jelentését később fogja felterjeszteni. Őszintén kívánjuk t. kartársunknak, hogy hosszú ideje, állandó testi és lelki ereje s nagy alkalmi legyenek gazdag tapasztalatainak tanügyünk érdekében leendő értékesítésére!

— **Az Orsz. Középisk. Tanáregyesület** választmánya kérvényt intézett a v. és közokt. miniszterhez, hogy a nemzetiségi vidékeken lévő középiskolák számára lehető rövid, tisztán csak a szükségesre szorítózkodó, egyszerű, könnyű nyelven irt és olcsó tankönyvek létesítéséről gondoskodják. E kérelmet azzal indokolja a választmány, hogy az ilyen vidékeken a tanulók jelentékeny része oly hiányos magyar nyelvismerettel lép a középiskolába, hogy kezdetben tankönyvet egyáltalában nem lehet használni, később is csak a legegyszerűbb szöveg megértésére kell szorítózkodni; és így magyar ajku tanulók számára készült tankönyvek nehezebb nyelvüknél s nagyobb terjedelmüknél fogva rendkívüli terhet rónak tanárra és tanulóra s a haladást megnehezítik. Ezenkívül e vidékeken, főleg Erdélyben s különösen a felvidéken nagy a szegénység; a táplálkozás és ruházat is sok ifjunál fogyatékos, nem egy pedig az esti világitástól is meg van fosztva, az ilyen helyeken tehát nagyon fontos a szülőre nézve a tankönyv ára is. Az ilyen esetekben az államnak kellene ellátni az igazán szegényeket a szükséges tankönyvekkel, amit a kiadók adományaiból nagyobb áldozatok nélkül is megtehetne az állam.

— **Ujabb tanulmányutakat** terveznek a közokt. miniszteriumban a folyó és jövő tanévre; az egyiket Egyiptomba, a másikat Norvégiába történeti, természetrajzi és geográfiai szakokban működő középiskolai tanárok számára. A kormány is fog egyes tanároknak segílyt adni e célra, sőt a szerzetesrendek fejei is hajlandóknak nyilatkoztak arra, hogy néhány tanárukat kiküldjék. Bizonyára, a mi iskoláink sem fognak ez alkalommal elmaradni; bár kívánatos, hogy a részvétel általánossabb legyen, mint a görög és római tanulmányutaknál volt, a melyektől némely legnagyobb gymnásiumaink is távol maradtak. A hol más mód nincs, ott a kormány nyújthatna segílyt e célra is; hiszen különben is elég áldozatot hozunk s elég szegények vagyunk arra, hogy az állam támogatását megérdemljük.

— **A sárospataki ev. ref. főiskola** 1894. évi pénztári bevétele 168,462 frt 54 kr., kiadása 166,279 frt 28 kr. volt. A folyó 1895. évre 89,536 frt 95 kr. bevétel és 88,654 frt 96 kr. kiadás van előirányozva. Az 1894. év végén a főiskola összes jövedelmező vagyona 951,577 frt 60 kr. volt, melyből ingatlan: 616,634 frt 50 kr., ingó: 334,577 frt 60 kr.; ezzel szemben 45,889 frt 77 kr. kötelezettségi teher áll s így a tiszta vagyon 905,687 frt 83 kr., 10,736 frt 56 krral több mint 1893-ban volt. Az adminisztráció és számadási rendszer dicséretére szolgál, hogy *ott az 1894. évi számadások 1895. január elsejére nemcsak készen és lezárva vannak, hanem még ugyanazon január hó folyamán a főiskolai igazgató tanács, mint számvevőszék által át is vizsgáltnak és megerősítetnek.*

— **Gyarmathy György** elhalt bőnyi birtokos a pápai ev. ref. főiskola javára 8000 frt alapítványt tett oly feltétellel, hogy annak 3%-os kamatját, a mig özvegye él, az élvezze. Ezenkívül ugy a komáromi, mint a bőnyi egyházak részére jelentékeny hagyományokat rendelt. Megérdemli az utódok kegyeletetes emlékeztetét.

— **Tanítóképző intézet Pápán.** A tanítóhiány miatt a dunántúli ev. ref. egyházkerületben a pápai tanítóképző visszaállítását sürgetik. Arra ugyan, hogy a kerület ez intézetet ismét felállítsa, a mint olvastuk, pénzügyi nehézségek miatt nincs kilátás. A hiányon azonban ugy akar a kerület segíteni, hogy állami

tanítóképző intézet felállítását sürgeti Pápán s elnökségét fel is kérte, hogy ezt a kormánytól eszközölje ki, a mely esetre a kerület azt az ajánlatot tette, hogy *40 növendék élelmezéséről gondoskodni fog.* Időközben Pápa város is kérvényt intézett ez ügyben a közokt. miniszterhez. A kérdés sürgetőssé vált azért is, mert ujabban Veszprém megye közigazgatási bizottsága egy Veszprémben vagy Pápán felállítandó áll. tanítóképző intézet tárgyában szintén feliratot intéz a miniszterhez, s így megeshetnék, hogy ha az intézet létesül is, Pápa elesik tőle. Czike Lajos főisk. egyh. gondnok kezdeményezésére ez okból az ügy ismét az egyházak közgyűlés elébe fog kerülni. A kerületnek azért is érdekeben állana a Pápán való felállítás, mert így az ő kollegiumi épület a 40 ifju részére internatus gyanánt czélszerűen volna felhasználható. Reméljük, hogy a mikor a kerület oly tekintélyes áldozatra szánja el magát, a miniszter nem fog vonakodni attól, hogy a minden tekintetben alkalmasabb Pápa városát válaszsza az intézet székhelyéül. Lám, milyen jó, hogy a debreczeni főiskola tanítóképző intézetét minden nehézségek daczára is fentartottuk, sőt az ujabb időben szépen tovább fejleszthettük is!

— **Halálozások.** *Horthy István* főrendiházi tagot, a heves-nagykúnsági ev. ref. egyházmegye nagyérdemű gondnokát, egyházi és politikai közéletünk egyik igen tiszteletre méltó alakját, valamint nagykiterjedésű előkelő családját megrendítő, súlyos csapás érte nejének, *Horthy Istvánné szül. dévaványai Halassy Paulának* február hó 26-án, életének 57-ik, boldog házasságának 38-ik évében történt elhunytá által. A hosszú idő óta szenvedő nőnek drága életét szereteteinek leggondosabbápolása s legbensőbb ragaszkodása sem volt képes többé hosszabbítani. Temetése febr. 28-án d. u. 2 órakor ment végbe Kenderesen a háznál tartott gyászszertartás után, óriási részvét mellett. A temérdek koszorut két kocsí szállította ki a családi sírbolthoz; ezek között volt a heves-nagykúnsági ev. ref. egyházmegye lelkészi karáé és a kis-ujszállási ev. ref. főgymnasium tanárkaráé is. Az impozáns temetési menetben feltűnt az egyházmegye ref. papi testülete 15 taggal, kik papi ornátusban jelentek meg. A magas műveltségű, fenkölt szellemű úrnő méltó büszkesége volt úgy a mélyen sujtott családnak, mint az őt ismerő és tisztelő köröknek. Annál nagyobb most a bánat és az üresség, mit elköltözésével maga után hagyott. Ha az igaz és általános részvét könnyebbülést nyújthat: úgy a mélyen sujtott család már eddig is érezhet enyhülést. Béke virrasszon hamvai felett! Az Isten kegyelme pedig adjon erőt közéletünk jelesének a mérhetlen nagy bánat elviselésére! — *Dr. Szánthó Gyula* sárospataki reform. főiskolai jogtanárt és családját súlyos csapás érte szeretett anyósának özv. *Ney Ferenczné szül. pilisi Pilisi Angélnak* febr. 25-én történt elhunytával. A 76. életét tisztes matrona a 6. évvel ezelőt elhalt *Ney Ferencz* fővárosi érdemes igazgató tanár és írónak özvegye s egy igen nagy és tiszteletreméltó derék családnak volt központja, szerető édes anyja. Áldott legyen emlékezte!

TARTALOM-JEGYZÉK: Az ezredévi kiállítás. Ferenczy Gyula. — Tárcza: Uti emlékek. Sinka Sándor. — Tanügy: Classica philologiai muzeum szervezése a debreczeni ref. főgymnasiumban. — A budapesti ev. ref. theol. tanári kar jelentése a Ft. Theol. választmányhoz, a tanári nyugdíj-ügyről. — Közéletünk: Nyílt levél. Egy tisztelője. — Irodalom. — Apróságok. B. D. — Különféték.

Felelős szerkesztő és laptulajdonos:

DR. BACZONI LAJOS.